

УДК [351:352]:364-054.7(477)

*Ратушняк І. А., заступник директора – начальник управління регіонального розвитку та взаємодії з місцевими органами влади Департаменту міжнародного співробітництва та регіонального розвитку Вінницької обласної військової адміністрації,
Трегубов О. С., канд. екон. наук, доцент, завідувач кафедри підприємництва, корпоративної та просторової економіки, Донецький національний університет імені Василя Стуса*

РАДИ ВПО ЯК ІНСТРУМЕНТ ПАРТИСИПАТИВНОГО ВРЯДУВАННЯ: ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА ВПЛИВ НА МІСЦЕВУ ПОЛІТИКУ

Анотація. Розглядається роль Рад внутрішньо переміщених осіб (далі – Ради ВПО) як інституційного механізму партисипативного врядування на місцевому рівні. Проаналізовано нормативно-правові засади їх діяльності, функціональні повноваження та вплив на формування місцевої політики. Особливу увагу приділено питанням гендерної рівності у представництві членів Рад ВПО та врахуванню потреб жінок-переселенок у процесі ухвалення рішень. Визначено, що ефективна діяльність Рад ВПО сприяє зміцненню довіри між внутрішньо переміщеними особами й органами місцевого самоврядування, підвищенню прозорості управлінських процесів та формуванню інклюзивної системи ухвалення рішень. Обґрунтовано, що інституціоналізація Рад ВПО є важливим чинником соціальної згуртованості та стійкості територіальних громад у післявоєнний період.

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи; партисипативне врядування; місцеве самоврядування; гендерна чутливість; соціальна інтеграція; територіальна громада; стійкість.

Масштаб внутрішнього переміщення створив безпрецедентне навантаження на територіальні громади та виявив прогалини у системі залучення нових мешканців. Подолання цих викликів вимагає від органів місцевого самоврядування (далі – ОМС) інституціональної перебудови. Системна інституціоналізація партисипативних механізмів, яка почалася із затвердженням Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення [1], підтверджується тим, що станом на початок 2025 року в Україні працює понад 800 Рад ВПО на рівні територіальних громад та районних адміністрацій. З огляду на те, що жінки становлять більшість серед ВПО і стикаються з особливими бар'єрами (економічна вразливість, необхідність поєднання догляду та роботи), впровадження гендерночутливих механізмів через Ради ВПО є не лише питанням рівності, а й необхідною умовою ефективності політики.

Мета дослідження – аналіз правового статусу, функціональної моделі та практичного впливу Рад ВПО на процеси регіональної інтеграції та стійкості місцевого самоврядування, з акцентом на виявленні механізмів гендерної чутливості у їх роботі.

Результати дослідження

1. Нормативно-правова основа. Аналіз Положення про Раду ВПО підтверджує, що Ради є дорадчими органами, покликаними забезпечувати узгодження інтересів ОМС та ВПО. Це вимагає від Ради ВПО не лише пасивної участі, а й проактивного формування порядку денного. Створення Рад ВПО формалізовано відповідними наказами (рішеннями) органів влади [2]. Особливу значущість має

Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування» (№ 3703-IX) [3], який юридично закріпив право ВПО на одному рівні з постійними жителями брати участь у всіх формах місцевої демократії, включаючи діяльність консультативно-дорадчих органів.

2. Чинник інтеграції. Рада ВПО сприяє соціально-економічній інтеграції ВПО через верифікацію потреб (житло, працевлаштування, соціальні послуги) та лобювання їх включення до місцевих цільових програм [4] та планів реалізації.

3. Гендерний вимір представництва. Дослідження підтверджує критичну необхідність забезпечення збалансованого представництва жінок у складі Рад ВПО. Водночас аналіз керівного складу 63 функціонуючих Рад ВПО Вінницької області показав, що керівні посади голів Рад ВПО займають жінки у 60 % випадків. Хоча це вищий показник порівняно із загальноукраїнським, він все ще вказує на недостатнє представництво жінок на лідерських позиціях [4, 5], що може призводити до недооцінки специфічних гендерно-чутливих потреб, таких як підтримка жіночого підприємництва, забезпечення доступу до закладів дошкільної освіти, програми подолання дискримінації та підвищення економічної спроможності жінок-ВПО.

4. Підвищення стійкості управління. Інституційна діяльність Ради ВПО підвищує довіру внутрішньо переміщених осіб до місцевої влади. Урахування гендерної специфіки забезпечує більш повне покриття соціальних потреб, що прямо впливає на соціальну згуртованість громади.

5. Виклики. Основними перешкодами є відсутність чіткого механізму реалізації рішень Рад ВПО та формальність урахування гендерного балансу у складі та роботі Ради, що знижує їх реальний вплив на політику ОМС [5].

Основні висновки. Суттєві зміни в структурі населення, зокрема збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб, вимагають нових підходів до інтеграції та соціальної підтримки. Рада ВПО є необхідним елементом сучасної системи місцевого самоврядування, оскільки забезпечує залучення ВПО до місцевого життя, зокрема через програми працевлаштування та соціальне житло. Для підвищення ефективності та інклюзивності цих дорадчих органів необхідно законодавчо закріпити вимоги до гендерного балансу та забезпечити чіткий механізм реалізації їх рішень.

Список використаних джерел

1. Стратегія державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року: схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 07.04.2023 р. № 312-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/312-2023-%D1%80#Text> (дата звернення: 14.10.2025).

2. Про створення Ради з питань внутрішньо переміщених осіб при обласній військовій адміністрації: наказ Вінницької обласної військової адміністрації від 29.08.2023 р. № 1158. URL: <https://www.vin.gov.ua/hromadianam/informatsiia-dlia-vpo/normatyvno-pravovi-dokumenty-z-pytan-vpo/64772-nakaz-1158-vid-29-serpnia-2023-roku-3> (дата звернення: 14.10.2025).

3. Про внесення змін до деяких законів України щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування: Закон України від 09.02.2024 р. № 3703-IX. Рада. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3703-20#Text>

4. Про затвердження Стратегії міжвідомчої взаємодії, допомоги внутрішньо переміщеним особам та сприяння їх адаптації, інтеграції шляхом створення умов для розвитку потен-

ціалу, посилення спроможності територіальних громад, які приймають цих осіб, до 2026 року та Обласної цільової програми підтримки внутрішньо переміщених осіб на 2023–2027 роки. Наказ ОВА від 04.08.2023 р. № 1062 URL: <https://www.vin.gov.ua/hromadianam/informatsiia-dlia-vpo/normatyvno-pravovi-dokumenty-z-pytan-vpo/64769-nakaz-1062-vid-04-serpnia-2023-roku-2> (дата звернення: 14.10.2025).

5. Не на часі? Виклики та можливості залучення на місцевому рівні під час війни. *KSE Institute*. 2025. URL :https://kse.ua/wp-content/uploads/2025/04/Ukrayinska_KSE-Institute-Ne-na-chasi.pdf (дата звернення: 14.10.2025).